

Aleg. 532

Sprawozdanie

Komisji gospodarstwa krajowego z petycji Wydziału Towarzystwa kultury uprawy torfowisk w Galicyi.

Wysoki Sejmie!

Wszędzie, gdzie tylko znajdują się torfowiska, a rozpowszechniło się wykształcenie rolnicze, zwracają tak rządy, jak i ciała autonomiczne baczna uwagę na ekonomiczne spożytkowanie torfu dla celów rolnictwa i przemysłu, tak przez meliorację nieużytków torfowych, i przemianę ich w urodzajne, a zwłaszcza dla kultury jarzyn i roślin okopowych nadające się pola lub w łąki, jak i przez eksploatacyę torfu w celu użycia go jako materiału nawozowego i opałowego, a wreszcie w celu przemysłowego przerobienia przy fabrykacyi papieru, atramentu, garbnika, papki papierowej na dachy, pudrety, farby materiałów budowlanych i t. d.

Tak w Królestwie Polskiem (w Małuszynie i t. d.) i na Ukrainie (w Białocerkwi i t. d.), w Poznańskiem (w Dobrojewie, Brodach i t. d.) jak w Prusiech i w Hanowerze przeprowadzono liczne doświadczenia w sprawie odwadniania torfowisk za pomocą równoległych rowów, przekopów i grobli, wzbogacania torfowej powierzchni ziemi przez uprawy na groblach zapomocą nawozów sztucznych i przykrywania torfowisk warstwami ziemi z jej głębi wydobytemi; a jeszcze lepsze wyniki, aniżeli na polu kultur zbożowych osiągnięto przez zasianie roślin pastewnych na ulepszonych za pomocą sztucznych nawozów i odwodnionych torfowiskach, i przeistoczenie marniejących przestrzeni ziemi w żyźne łąki.

W Holandyi na polu eksploatacyi torfu osiągnięto równocześnie cztery cele; kopiąc kanały, osuszono pustynie i przemieniono je w łąki, a obok tego kanały ulepszyły komunikacye i dały dobry materiał nawozowy i opałowy. Rachunki kopania kanału w jednej z okolic prowincyi Groningen dowodzą, że koszta kopania kanału pokryto w całości sprzedażą cegiełek torfowych na opał.

Czyli wszędzie tego rodzaju wyniki da się osiągnąć, zależy od natury torfowisk i od zawartości ich składników, a w tej mierze ściśle badania i indywidualizowanie w miarę składu i przeznaczenia jest wskazaniem.

W naszym kraju sprawa poparcia odnośnych doświadczeń przybiera tem większe znaczenie, ileż:

1. wedle dat zawartych w nader gruntownej i zajmującej pracy piosła Władysława Gniewosza: „Trzy lata upraw próbnych na ziemi torfowej“, mamy w kraju obszary torfowe wielkości przeszło 200.000 hektarów, a poseł Władysław Gniewosz słusznie przestrzega przed szablonową ich melioracyą.

2. Z powodu wysokich cen węgla i wielkich kosztów jego przewozu, a obok tego wielkiego wyniszczenia lasów, materiał opałowy w Galicyi jest nader drogim, a ceny jego stanowią jedną z głównych przeszkód, z którą walczy rozwój przemysłu. Tam zaś, gdzie odpowiednio do nagłego wywiązywania ciepłika i szybkiego wzrostu temperatury przerobiono ogniska, torf przedstawia dobry materiał opałowy.

3. Torf nadaje się jako wyborna ściółka i materiał nawozowy.

W okolicach leśnych naszego kraju zdarza się aż nadto często, że w latach nieurodzaju słomy, lasowi zabierają nie tylko drzewo, ale i ściółkę, złożoną z liści,

mchu, odpadków drzew szpilkowych i odpadków drzewa, z której już po przeprowadzonym chemicznym procesie rozkładu, otrzymuje się nietylko żył — z trunością gnojówkę absorbujący, — materyał nawozowy ale wyprowadzając siłę produkcyjną z lasów, tamuje się ich naturalny rozwój i doprowadza do tego, że огоłocone powierzchnie suchej i twardej ziemi stają się tak w gospodarstwie ekonomicznem, jak w gospodarstwie natury wskutek naruszenia jej praw wartością ujemną.

W mech i liście bowiem wsiąka wilgoć a zatrzymanie ściółki w lesie przyczynia się do tego, że atmosferyczne opady nie odpływają w nią wsiąkając, tak prędko w niziny, jak dzikie wody na tych górach, których zarówno drzew jak i ściółki pozbawiono.

Gospodarstwu wodnemu wielce zależy na ile możności równomiernym rozkładzie wód i utrzymaniu w nich ciągłego i równego stanu wody. Tak potok bowiem potrzebny do nawodnienia łąki, jak rzeka używana do przemysłowych celów, która oszczędza siły pary, jak i strumień oddający usługi jako droga komunikacyjna przewożowi dóbr masowych, działają szkodliwie, gdy w nich albo podczas posuchy letniej jest za mało wody, albo gdy po tajaniu śniegów i lodów powstaje powódź.

Starając się też o zachowanie naturalnych czynników regulujących równomierny obieg wód i powstrzymujących tak przez absorbeyę jak i mechaniczne przeszkody nagły i w karby nie ujęty ich odpływ i spadek, dążyć należy do zastąpienia ich tak cennym surogatem nawozowym, jak torf, który w wielu gruntach torfowych posiada niewyczerpane skarby substancjami organicznymi.

W uwzględnieniu tych okoliczności rząd württembergski pragnąc umożliwić włościanom oszczędzenie ściółki lasowej, założył w Schussenrie wielką fabrykę ściółki torfowej, a za jego przykładem poszedł rząd w prowincyi saskiej w Prusiech i rząd bawarski, który od lat kilkudziesięciu ze względu na dotkliwie przemysłowi czuć się dający brak węgla czynił wytrwałe studia w sprawie produkcji torfowego materyału opałowego.

W Prusiech powstała Centralna Komisya dla uprawy torfowisk, stacya doświadczalna w Bremen, ferma doświadczalna wielkości 15 ha nad kanałem północno-wschodnim a za nią szereg kolonatów, które za pomocą upraw próbnych rozpowszechniły kulturę torfowisk i spożytkowanie torfu pomiędzy włościanami.

W Austrii zaś z inicjatywy hr. Hompescha Ministerstwo pozyskało siły fachowe w zakresie badania torfowisk, poparło zakłady produkcji ściółki, przyczyniło się do naukowego i praktycznego wykształcenia rolników w tym przedmiocie i poparło cały szereg upraw próbnych i stacyi doświadczalnych torfowych, których w Austrii jest 17, a których zakładają 14 nowych.

I u nas w Galicyi powstały też pola doświadczeń w Rudniku, Korsowie i Olesku i zakład dla eksploatacyi i przerabiania torfu w Nowym Targu.

Wszystkie te badania i zakłady będą jednak miały li tylko akademiczne znaczenie, jeżeli społeczeństwo ich nie pozna i należycie nie poprze. A w tym względzie wszędzie, gdzie tylko na polu spożytkowania torfu osiągnięto niezwykle postępy, Towarzystwa dla popierania kultury torfowisk okazały się potężnymi czynnikami na drodze praktycznego korzystania z poczynionych doświadczeń i założonych zakładów.

Tak państwo też jak i ciała autonomiczne wszędzie materyalnie popierały rozwój tych towarzystw. Rząd bawarski dał 200.000 K na studia kwestyi torfowej, która to subwencya umożliwiła torfowemu towarzystwu w Kolbermoor pod Monachium czynną działalność.

W Finlandyi otrzymuje towarzystwo torfowe 24.000 K subwencji rządowej, w Danii 46.000 K, w Szwecyi 44.000 K, a oprócz tego 100.000 K na badania.

W Austrii także przeznaczyło państwo na cele poparcia uprawy torfowisk sumę 29.900 K; w Niemczech o wiele więcej, bo na same stacye doświadczalne 96.000 K.

Z sumy na poparcie spożytkowania torfu w Austrii przeznaczonej tylko 4.050 K przypada na Galicyę; Ministerstwo rolnictwa udzieliło na rachunek sumy 29.900 K niemiecko-austriackiemu towarzystwu torfowemu subwencji, a ma zamiar jej udzielić także i towarzystwu torfowemu w Lublanie.

Stąd też i u nas należy poprzeć działalność towarzystwa torfowego w nadziei, że to towarzystwo do spożytkowania torfu w Galicyi się przyczyni tak za pomocą próbnych doświadczeń, jak i za pomocą publikacyi i wystaw, któryto ostatni środek w Niemczech wpłynął na rozpowszechnienie upraw torfowych i na zaznajomienie z nimi tak praktycznych rolników jak i uczniów szkół rolniczych.

Petycyę dla popierania kultury torfowisk w następujący sposób określa cele, do których dąży:

„Niepospolite wyniki działalności biura melioracyjnego Wydziału krajowego w kierunku uprawy gruntów torfowych są dowodem, ile w tym kierunku zdziałać można, a działalność ta o wiele obfitsze wyda owoce, gdy przy rozszerzeniu działalności biura melioracyjnego znajdzie ona poparcie i pomoc w związkach prywatnych“.

„Zbierać ścisłe statystyczne daty dotyczące obszaru torfowisk, poznawać rodzaj torfowisk, ich florę i faunę, badać ekonomiczne warunki, pod którymi eksploatacyę przemysłowa i gospodarcza lub też ekonomiczna uprawa jest wskazana, to najważniejsze pytania, na które odpowiedzieć potrzeba, z oczu mnóstwa innych nie tracąc, gdy się chce dać ścisłe i realne podstawy gospodarstwu rozwojowi. Ważną nad wyraz rzeczą jest popularyzowanie wiadomości zapomocą pism, wydawnictw książkowych, wycieczek i odczytów o sposobach działania i dających się uzyskać pieniężnych korzyściach. Nareszcie koniecznymi są agitacye, zachęty, namowy wielokrotne, jeżeli w kołach rolników wszelkiej kategorii własności rzecz nowa lub mało znana — a taką jest rozumne użytkowanie torfowisk — ma się rozszerzyć i nie zostać tylko próbą lub sporadycznym, zbyt często chwilowym tylko przedsięwzięciem.“

„Towarzystwo dla popierania torfowisk w Galicyi chce w powyż naszkicowanych kierunkach działać celem rozszerzenia racjonalnej eksploatacyi gruntów torfowych już to jako przestrzeni dla upraw agronomicznych, już to jako terenów, dających materiał opałowy, niemniej materiał, który może przemysłowo użytkowanym będzie“.

„Aby jednak działalność Towarzystwa skuteczną była, potrzebnymi są środki pieniężne. Wkładki członków są i muszą być małe, na jakieś przygodne dochody liczyć nie można. Ilość członków Towarzystwa jest nie wielką i tylko powoli w miarę rozszerzenia się zrozumienia potrzeby działalności Towarzystwa liczyć można na znaczniejszy wzrost, a tem samem na większy dochód z wkładek. Dla tego zniewolonom jest Towarzystwo udać się do Wysokiego Sejmu z prośbą o przyznanie stałej, rocznej subwencyi w wysokości co najmniej 5.000 koron“.

„Towarzystwo dla popierania uprawy torfowisk załącza do niniejszej petycyi tom pierwszy wydawnictwa, które ogłaszać zamierza celem zapoznania ogółu ze sposobami uczynienia dotąd bezużytecznie niemal leżących przestrzeni gruntowych, dającymi poważne dochody i zwiększającemi bogactwo krajowe“.

„C. k. Rząd, jak to Wydziałowi krajowemu wiadomo, okazał się skłonny do udzielenia Towarzystwu znaczniejszej subwencyi, jeżeli kraj przyczyni się ze swej strony stosownym zasiłkiem. Byłoby też bardzo dziwną rzeczą, aby c. k. Rząd dla Galicyi poskąpił funduszu na cel tak pożyteczny, gdy podobne do naszego Towarzystwa, dla popierania uprawy torfowisk w Czechach (Sekretarz znany Dr. Schreiber w Sebastiansberg) wcale poważne w kas państwowych i krajowych już od lat kilku otrzymuje subwencyę“.

Pragnąc Towarzystwu dla uprawy torfowisk ułatwić w zakresie możliwości kraju wydatną działalność i dać podstawę do uzyskania znaczniejszej subwencyi rządowej w uznaniu względów w petycyi przywiedzionych, postanowiła Komisya gospodarstwa krajowego przychylić się w części do żądania Towarzystwa. Ze względu na stan finansów kraju nie może Komisya zalecić udzielenia zasiłku w kwocie 5.000 K, którego żąda Towarzystwo, ale jedynie zaleca Wysokiemu Sejmowi wstawienie do rubryki X. preliminarza na 1905 rok 2.000 K na cele powyżej określone.

Na tych podstawach Komisya wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu wstawić do rubr. X. budżetu na r. 1905 kwotę 2.000 K, jako zasiłek na uprawy próbne dla Towarzystwa w celu popierania uprawy torfowisk w Galicyi pod warunkiem, że c. k. Rząd udzieli temuż Towarzystwu odpowiedniej subwencyi, i upoważnia Wydział krajowy do przeprowadzenia w tym celu rokowań z c. k. Rządem“.

Sprawozdaniem rzeczonym załatwiła Komisya petycyę Wydziału Towarzystwa dla popierania uprawy torfowisk Ls. 1962/1291.

Przewodniczący:
Gorayski.

Sprawozdawca:
Kozłowski.

